

и учреждениях Украины независимо от вида их деятельности, форм собственности и ведомственной подчиненности.

3. Себестоимость формируется непосредственно на предприятии и отражает индивидуальные затраты и условия производства, конкретные результаты хозяйствования данного производственного предприятия. Одним из важнейших вопросов формирования и расчета себестоимости является нормативное регулирование. Для снижения затрат необходимо распределить все затраты по статьям, а из них выявить затраты, которые следует сократить при помощи внедрения инноваций либо применения альтернатив.

Источники и литература:

1. Економічний аналіз: Навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»] / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
2. Фінансовий аналіз: [Навч. посібник] / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н.Ю. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Савицкая Г. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК : Учеб. – Мн. : ИП «Экоперспектива», 1998. – 494с.
4. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 3 «Отчет о финансовых результатах» с изменениями и дополнениями, последние из которых внесены приказами Министерства финансов Украины от 9 декабря 2011 года 1591 [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/psbu3/>
5. Методические рекомендации по планированию, учету и калькулированию себестоимости продукции (работ, услуг) сельскохозяйственных предприятий. Разработаны в соответствии с Законом Украины от 16 июля 1999 г. N 996 [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.122.1&nobreak=1/>

Абдурахманова А.Е., Кремповая Н.Л.

УДК 336.64

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Стаття присвячена теоретичним і методологічним аспектам оптимізації управління активами на підприємстві. Дана оцінка та аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів. Розкрито основи та основні завдання управління активами на підприємстві.

Ключові слова: активи, управління активами підприємства, оборотні активи, необоротні активи, оптимізація співвідношення оборотних і необоротних активів, управління оборотними активами, оборотні кошти, поточні активи і пасиви.

Аннотация. Статья посвящена теоретическим и методологическим аспектам оптимизации управления активами на предприятии. Дана оценка и анализ соотношения оборотных и необоротных активов. Раскрыты основы и основные задачи управления активами на предприятии.

Ключевые слова: активы, управление активами предприятия, оборотные активы, необоротные активы, оптимизация соотношения оборотных и необоротных активов, управление оборотными активами, оборотные средства, текущие активы и пассивы.

Summary. The article is devoted to theoretical and methodological aspects of optimization of asset management in the enterprise. The estimation and analysis of the ratio of non-current assets and working capital. Disclosed basis and main tasks of asset management in the enterprise.

Key words: assets of, Asset Management enterprise, turnover assets of, non-current assets of, optimization of working capital ratio and non-current assets, turnover Asset Management, current assets, current assets and liabilities.

Актуальність проблеми.

На сьогоднішній день важливу роль відіграє вміння управляти активами підприємства, від цього залежить ефективний розвиток виробництва, отримання максимального прибутку і підвищення конкурентоспроможності підприємства. Для досягнення найкращих результатів діяльності підприємства, необхідно відстежувати і аналізувати динаміку використання активів і вдосконалювати систему планування на підприємстві. Все це зумовлює актуальність проведення аналізу використання активів і підвищує роль такого аналізу в економічному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Актуальними проблемами формування і використання активів підприємства знайшли відображення в наукових працях таких авторів, як Бланк І.А. [2, 3], Горячева К.С., Єрмошенко М.М. [13], Ілляшенко С.М. [4], Мамонтова Н.А. [5], Мойсеєнко І.П. [6], Плехова Ю.О. [7], Савицька О.В. [10], Туріло А.М. [12] та ін роботи.

Виклад основного матеріалу.

В Україні методологія оцінки та управління активами підприємства ґрунтується на Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (П (с) БО) № 7 «Основні засоби», затверджених Наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27 квітня 2000 року та № 8 «Нематеріальні активи» - Наказ Міністерства фінансів України № 242 від 18 жовтня 1999 року. Відповідно до П (с) БО № 7, основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або

постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [8]. Відповідно до П (с) БО № 8, нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований та утримано підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [9; 5, с. 229-230].

Активи підприємства являють собою господарські засоби, сформовані за рахунок власного і позикового капіталу. Вони характеризуються балансовою вартістю, продуктивністю і здатність генерувати дохід у наслідок постійного обороту.

Фінансовий стан підприємства і його стійкість в значній мірі залежать від того, яким майном розполагає підприємство, в які активи вкладено капітал і який дохід вони йому приносять. Ефективне управління активами підприємства – одне з головних завдань, що стоять перед фінансовим директором. Головна мета і критерій ефективного управління активами – добитися найвищих кінцевих результатів при раціональному використанні всіх видів активів.

Відомості про розміщення капіталу, наявного в розпорядженні підприємства, утримуватися в активі балансу. Кожному виду розміщеного капіталу відповідає певна стаття балансу. За цими даними можна встановити, які зміни відбулися в активах підприємства, яку частину складають необоротні, а яку-оборотні кошти, в тому числі в сфері виробництва і сфері обігу.

Розрізняють такі ознаки групування статей активу балансу:

1. По ступеня ліквідності (абсолютно ліквідні активи; високоліквідні активи; середнеліквідні активи; низьколіквідні активи; неліквідні активи)
2. Щодо використання (у внутрішньому обороті; в зовнішньому обороті)
3. За формою функціонування (грошова; матеріальні активи, нематеріальні активи)
4. У період інфляції знаходження коштів у грошовій формі приводить до зниження їх купівельної спроможності, так як ці статті не переоцінюються у зв'язку з інфляцією.

За характером участі у господарському процесі:

- Оборотні активи (господарські засоби, що обслуговують основну діяльність підприємства з терміном використання до одного року)
- Необоротні активи (господарські засоби, що обслуговують основну діяльність підприємства з терміном використання більше одного року)

Розміщення коштів підприємства має велике значення у фінансовій діяльності і підвищенні її ефективності. Якщо створені виробничі потужності підприємства використовуються недостатньо повно через відсутність матеріальних ресурсів, то це негативно позначається на фінансовому становищі підприємства. Те ж відбувається, якщо створені зайві виробничі запаси, які не можуть бути швидко перероблені на наявних виробничих потужностях. У підсумку сповільнюється оборотність капіталу і як наслідок, погіршується фінансовий стан.

5. За характером участі активів у різних видів діяльності:

- Операційні активи;
- Інвестиційні активи.

У процесі управління активами підприємства, в першу чергу слід вивчити динаміку активів, зміну в їх складі і структурі.

Таблиця 1. Горизонтальний і вертикальний аналіз активів підприємства на прикладі ТОВ "Рапід" за 2012 р., тис. грн.

Кошти підприємства	Сума, тис. грн.				Структура, %		
	На поч. року	На кінець року	Відхилення		На поч. року	На кінець року	Відхилення
			Δ	%			
необоротні активи	1 025,7	1 182,6	+159,9	+15,6	32,9	33,1	+0,2
оборотні активи	2 093,9	2 386,2	+292,3	+14	67,1	66,9	-0,2
Ітого:	3119,6	3568,8	+452,2	+14,5	100	100	-

Джерело: складено автором по даним балансу підприємства ТОВ "Рапід" за 2012 р.

Горизонтальний аналіз активів підприємства показує, що абсолютна їх сума за звітний рік зросла на 452,2 тис. грн., або на 14,5%. Якщо виключити вплив інфляції, можна зробити висновок, що підприємство підвищує свій економічний потенціал. В умовах інфляції цього сказати не можна, оскільки основні засоби, залишки незавершеного капітального будівництва періодично переоцінюються з урахуванням зростання індексу цін. Відображені запаси за поточними цінами, раніше оприбутковані запаси - за цінами, що діють на дату їх надходження. Кошти в розрахунках, готівка не переоцінюються.

Оскільки активи поділяються на оборотні та необоротні, то і методи підвищення ефективності використання оборотних і необоротних активів різняться. Ефективне управління оборотними активами - досить складне завдання.

Воно об'єднує під собою:

- ефективне використання грошових коштів
- управління товарними залишками
- управління запасами сировини і матеріалів
- управління залишками готової продукції

- управління дебіторською заборгованістю
- управління іншими обіговими активами
- управління ліквідністю підприємства

Крім того, що активи діляться за видами – форми втілення економічних вигод для підприємства, необхідно звертати увагу на джерела їх походження. З цієї точки зору виділяють:

- Власні оборотні кошти (Чисті оборотні активи)
- Позикові оборотні кошти

Власні оборотні кошти (чисті оборотні активи) – це обсяг оборотних коштів, який залишиться в розпорядженні підприємства, якщо воно (гіпотетично) погасить всі свої зобов'язання. Та ж сама цифра вийде шляхом вирахування з власного капіталу підприємства необоротних активів.

Для того, щоб зрозуміти суть стратегії управління оборотними активами, необхідно спочатку усвідомити механізм виникнення прибутку на підприємстві. Фактично, прибуток визнається такою в момент передачі всіх ризиків по відвантаженій продукції (товарів, послуг) контрагенту. Таким чином, чим більше таких відвантажень, тим вищий прибуток. Тобто основне завдання – скоротити до мінімально можливого терміну період від отримання замовлення до відвантаження готової продукції та отримання за неї грошових коштів. Таким чином, виникає завдання управління фінансовим циклом підприємства.

Для того, щоб підвищити прибутковість бізнесу, можна не тільки скоротити період, на який оборотні кошти залучаються у фінансовий цикл, а й зменшити обсяг втягуються оборотних коштів, щоб виконати кілька циклів одночасно. Завдання комплексного оперативного управління поточними активами і поточними пасивами підприємства зводяться: до перетворення поточних фінансових потреб підприємства в мінусову величину; до прискорення оборотності оборотних коштів підприємства; до вибору найбільш підходящого для підприємства типу політики комплексного оперативного управління поточними активами і пасивами, або управління «працюючим капіталом».

Суть політики комплексного оперативного управління поточними активами і поточними пасивами полягає, з одного боку, у визначенні достатнього рівня і раціональної структури поточних активів. Тут треба враховувати, що підприємства різних сфер і масштабів діяльності відчувають неоднакові потреби в поточних активах для підтримки заданого обсягу реалізації. З іншого боку, суть даної політики полягає у визначенні величини і структури джерел фінансування поточних активів.

Якщо підприємство не ставить ніяких обмежень у нарощуванні поточних активів, тримає значні грошові кошти, має значні запаси сировини і готової продукції та, стимулюючи покупців, роздуває дебіторську заборгованість – це ознаки агресивної політики управління поточними активами. У практиці фінансового менеджменту вона отримала влучну назву «жирний кіт». Агресивна політика здатна зняти з порядку денного питання зростання ризику технічної неплатоспроможності, але не може забезпечити підвищену економічну рентабельність активів.

Якщо підприємство всіляко стримує зростання поточних активів, намагаючись мінімізувати їх (питома вага поточних активів у загальній сумі всіх активів низький, а період оборотності оборотних коштів краток) – це признаки консервативної політики управління поточними активами). Таку політику підприємства ведуть або в умовах достатньої визначеності ситуації, коли обсяг продажів, строки надходжень і платежів, необхідний обсяг запасів і точний час їхнього споживання і т. д. відомі заздалегідь, або при необхідності строгої економії буквально на всьому. Консервативна політика управління поточними активами забезпечує високу економічну рентабельність активів, але несе в собі надмірний ризик виникнення технічної неплатоспроможності – за найменшої заминки або помилки в розрахунках, що веде до ресинхронізації термінів надходжень і виплат підприємства.

Якщо підприємство дотримується «центристської позиції» – це помірна політика управління поточними активами. У цьому випадку і економічна рентабельність активів, і ризик технічної неплатоспроможності, і період оборотності оборотних коштів знаходяться на середніх рівнях.

Кожному з перерахованих типів політики управління поточними активами повинна бути під стать відповідна політика фінансування, тобто політика управління поточними пасивами.

Ознакою агресивної політики управління поточними пасивами служить абсолютне переважання короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів. За такої політики у підприємства підвищується рівень ефекту фінансового важеля. Постійні витрати обтяжуються відсотками за кредит, збільшується сила впливу операційного важеля, але все ж в меншій мірі, ніж при переважному використанні більш дорогого довгострокового кредиту, як це зазвичай буває у випадку вибору консервативної політики.

Ознакою консервативної політики управління поточними пасивами служить відсутність або дуже низька питома вага короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів підприємства. І стабільні, і нестабільні активи при цьому фінансуються в основному за рахунок постійних пасивів (власних засобів і довгострокових кредитів і позик).

Ознакою помірної політики управління поточними пасивами служить нейтральний (середній) рівень короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів підприємства.

Сполучуваність різних типів політики управління поточними активами і політики управління поточними пасивами показана на матриці вибору політики комплексного оперативного управління поточними активами і поточними пасивами. Матриця показує нам:

1. що консервативній політиці управління поточними активами може відповідати помірний або консервативний тип політики управління поточними пасивами, але не агресивний;
2. що помірній політиці управління поточними активами може відповідати будь-який тип політики управління поточними пасивами;

3. що агресивній політиці управління поточними активами може відповідати агресивний або помірний тип політики управління поточними пасивами, але не консервативний.

Таблиця 2. Матриця вибору політики комплексного оперативного управління поточними активами і поточними пасивами.

Політика управління поточними пасивами	Політика управління поточними активами		
	Консервативна	Помірна	Агресивна
Агресивна	Не поєднується	Помірна	Агресивна
Помірна	Помірна	Помірна	Помірна
Консервативна	Консервативна	Помірна	Не поєднується

Джерело: складено автором підручника «Управління грошовими потоками» І. А. Бланк. [44, с. 562].

На зміну розміру чистого робочого капіталу співвідношення джерел фінансування оборотних активів чинить вирішальний вплив. Якщо при незмінному обсязі короткострокових фінансових зобов'язань буде рости частка оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних джерел і довгострокового позикового капіталу, то розмір чистого робочого капіталу буде збільшуватися. Природньо, в цьому випадку буде підвищуватися фінансова стійкість підприємства, але знижуватися ефект фінансового важеля і рости середньозважена вартість капіталу в цілому (оскільки процентна ставка по довгострокових позиках у силу більшого їхнього ризику вище, ніж по короткострокових позиках).

Відповідно, якщо при незмінній участі власного капіталу і довгострокових позик у формуванні оборотних активів буде рости сума короткострокових фінансових зобов'язань, то розмір чистого робочого капіталу буде скорочуватися. У цьому випадку може бути знижена загальна середньозважена вартість капіталу, досягнуте більш ефективне використання власного капіталу (за рахунок зростання ефекту фінансового важеля), але при цьому буде знижуватися фінансова стійкість і платоспроможність підприємства (зниження платоспроможності буде відбуватися за рахунок зростання обсягу поточних зобов'язань і збільшення частоти виплат боргу).

Таким чином, вибір відповідних джерел фінансування оборотних активів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу і рівнем ризику фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. З урахуванням цих факторів і будується політика управління фінансуванням активів підприємства.

Висновки.

Управління активами в першу чергу має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина активів повинна забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства.

Процес управління активами є однією з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства. У зв'язку з цим, велике значення

набувають теоретичні підходи до визначення економічної сутності активів, а також підходи до управління активами, який чинить своє особливе вплив на основні складові.

Практика роботи підприємств підтверджує наявність прямої залежності ефективності їх діяльності від рівня якості та наукової обґрунтованості системи управління оборотними активами. Політика управління активами визначається рівнем і структурою поточних активів і джерел їх фінансування. Вибір яких, визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу і рівнем ризику фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Велика кількість елементів матеріально-речового та фінансового складу вимагають індивідуалізації управління.

Таким чином, для кожного виду активів необхідний самостійний підхід до управління.

Джерела та література:

1. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І. Фінансова діяльність підприємств: підруч. для студ. вузів 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 2002. – 383 с.
2. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції : практика та досвід. – 2008. – №4. – С. 40-44
3. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. – К. : Ельга, Ніка-центр, 2009. – С. 784
4. Гуткевич С. О., Шаманська О. І. Управління економічними ресурсами підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №7. – С. 99-105
5. Мамонтова Н. А. Новітні підходи до визначення вартості нематеріальних активів / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №5. – С. 228–235.
6. Плехова Ю. О. Ефективне управління оборотними активами промислових підприємств на основі концепції бережливого виробництва [Текст] / Ю. О. Плехова // Фінанси і кредит. – 2009. – № 19. – М. – С. 56-58.
7. Савицька О. В. Аналіз активів підприємства / А. В. Савицька // Аналіз господарської діяльності підприємства. – 2006 р. – С. 438-441.
8. Турило А. М. Фінансовий менеджмент / А. М. Турило, О. П. Гузенко // Київ : ЦУЛ, 2008. – С. 356
9. Фінансовий менеджмент : Курс лекцій / За наук. ред д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка // К. С. Горячева, М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, О. А. Стороженко // К. : Національна академія управління, 2008. – С. 506